

שם הקורס: בשולי השלחן ערוך: למדני גליציה במאות 16-17

שם המרצה: דר' אליעזר בראדט

היקף הקורס בש"ש: 1

היקף הקורס בנ"ז: 1

דרישות קדם: אין

סוג הקורס: שיעור

שנה"ל: סמסטר א

מס' הקורס: 280189

נושאי הקורס:

היחידה הראשונה תכלול מבוא לתקופת פרשני השולחן ערוך באופן כללי, בדגש על יחסם לחיבור. תיאור קצר של דרכי הלימוד השונות בישיבות וסקירת ההתנגדות לדרכי לימוד ידועות כמו הפלפול, שקבע את סדר היום למשך מאות שנים. גם נתאר מהלכי הלימוד של הרש"ל, מהרש"א והמהר"ם. בדרך נסרוק פרויקטים ספרותיים של בעל הלבוש ותוספת יום טוב וגם נזכיר קצת ספרי חיבורי ז'אנר השו"ת כמו משאת בנימין.

השלב הבא של הקורס יתמקד בהכרת 'נושאי הכלים' (בערך עשרה מהם) לכל חלקי השו"ע; נתאר קצת קווים ביוגרפיים, שחזור ספרייתו והיקפה, ובעיקר את המתודולוגיה הפרשנית-הלכתית שלהם: איך הגיע כל אחד ממחברים אלו למסקנותיו ההלכתיות. נבדוק את טיב יחסם לקאנון ההלכתי – טור, שולחן ערוך ורמ"א. האם כאשר היתה להם סיבה טובה העזו לחלוק עליהם? עוד נבחן מתי הציעו סברות עצמאיות לאור העיון בסוגיות. כלומר, עד כמה ראו את עצמם כסמכות הלכתית הראויה לחדש דברים מעצמם. בשלב האחרון נסקור עוד 14 מגדולי אחרונים שפעלו במאה השמונה עשרה במזרח אירופה.

מטרות הקורס:

הכרה מיטבית של 'נושאי הכלים' על 'שלחן ערוך' וגדולי האחרונים שפעלו במזרח אירופה בין השנים 1580-1700. דרך הקורס יגיע התלמיד להכרה פנימית של עולם פרשני השולחן ערוך ושאר גדולי האחרונים שפעלו באותם דורות, להבין למה כתבו חיבוריהם, מהן המתודולוגיות שלהם ומה חידשו. צורת הלמידה תהיה קריאה וניתוח של טקסטים כמו ההקדמות לחיבוריהם ומקורות שונים מתוך חיבוריהם.

דרישות הקורס, חובות הסטודנט

יש חובת נוכחות

1. 30% הגשת מטלות שוטפות (5 מתוך 7)

2. 70% עבודה לסיום הקורס

מהלך לימודים:

מספר שיעור	נושא	קריאה (קיצור)
1	הקדמה: מצב המחקר על התקופה פילפול: מצב לימוד התורה בפולין ואשכנז באותו זמן \ ר' יעקב פולקו ר' יצחק קנפנטון	חובה: ריינר, תמורות רשות: רפל, ויכוח, דימיטרובסקי
2	עוד על פילפול\ מהלך הלימוד של המהרש"ל והב"ח	חובה: טשרנוביץ, עמ' 100-112, 127-137 רשות: אלבוים, 135-142
3	סדר של תאריכים של התקופה חשיבות של שקלא וטריא של הסוגיא: מהרש"א (בעד וכנגד) ויחס שלו להשלחן ערוך	חובה: ריינר, מעבר, שפיגל
4	המשך: מהר"ם והתורת חיים \ יחס שלהם להשלחן ערוך תורת חיים ואגדה שו"ת משאת בנימין: סומא לקבל עליה לתורה	הני"ל
5	המשך שו"ת משאת בנימין: סומא לקבל עליה לתורה\ סדר מצות נשים חיבור של ר' מרדכי יפה לבוש	טשרנוביץ,
6	ר' יום טוב ליפמן העלר, בעל התוספת יום טוב ודברי חמודות התנגדות לחיבור שלחן ערוך\ פסק מקיצור ספרים	טשרנוביץ,
7	נושאי כלים של השלחן ערוך: חושן משפט הסמ"ע והט"ז	חובה: סמט, עמ' 37-54, טשרנוביץ, עמ' 112-120 רשות: דמבציר, מח-עז
8-10	אורח חיים: נחלת צבי ועולת תמיד: מגן אברהם בין איזמיר לקאליש: כנסת הגדולה בספרייתו של המגן אברהם אריז"ל והמגן אברהם	חובה: טשרנוביץ, עמ' 164-172
11	אבן העזר: חלקת מחוקק מול הבית שמואל והט"ז	חובה: טשרנוביץ, עמ' 158-163
12	יורה דעה- חושן משפט השפתי כהן	חובה: טשרנוביץ, עמ' 138-158 סולוביצ'יק רשות: ענבל
13	סיכום פני יהושע: תא שמע-ר' ליכטנשטיין	חובה: תא שמע, פאלק, מאירסון רשות: תא שמע, סדר הדפסתם

ביבליוגרפיה:

קריאת חובה:

1. טברסקי, יצחק, "הרב ר' יוסף קארו בעל השי"ע", **אסופות ג** (תשמ"ט), רמה-רסב
2. טשרנוביץ, ח', **תולדות הפוסקים**, ג, ניו יורק 1947
3. ליכטנשטיין, ר' משה, 'ואת אחרונים אני הוא - תקופת האחרונים: מגמות וכיוונים', **נטועים**, טז (תש"ע), עמ' 131-174.
4. סולוביצ'יק, ח', 'הדפסת ספרים וההיסטוריה של ההלכה', **ספר השנה של אוניברסיטת בר אילן מדעי היהדות ומדעי הרוח**, ל-לא, (תשס"ו), עמ' 319-322.
5. ענבל, יהושע, 'פולין לאור הנר- הר"ר העשיל [א]', **ישורון מ** (תשע"ט), עמ' תתקפד-א"ט.
6. ריינר, א', 'תמורות בישיבות פולין ואשכנז במאות ה"ז-ה"י והוויכוח על הפלפול', י' ברטל, ח' טורניאנסקי וע' מנדלסון (עורכים), **כמנהג אשכנז ופולין** - ספר יובל לחנא שמרוק; קובץ מחקרים בתרבות יהודית, ירושלים תשנ"ג, עמ' 80-9.
7. ריינר, א', 'מעבר לגבולות ההשכלה: תמורות בתבניות הלימוד והידע בחברה היהודית המסורתית בעת החדשה המוקדמת', ד' אסף וע' רפפורט-אלברט (עורכים), **ישן מפני חדש: מחקרים בתולדות יהודי מזרח אירופה ובתרבותם**; שי לעמנואל אטקס, ב, ירושלים תשס"ט, עמ' 289-311.
8. שפיגל, י"ש, **עמודים בתולדות הספר העברי: הגהות ומגיהים²**, רמת גן תשס"ה, עמ' 312-316, 322-326
9. תא שמע, י"מ, 'סדר הדפסתם של חידושי הראשונים לתלמוד', **כנסת מחקרים**: עיונים בספרות הרבנית בימי הביניים, ב: ספרד, ירושלים תשס"ד, עמ' 219-236.
10. תא שמע, י"מ, 'ר' יעקב פאלק וספרו פני יהושע', **כנסת מחקרים**: עיונים בספרות הרבנית בימי הביניים, ד: ארצות המזרח, ירושלים תש"ע, עמ' 271-282.
11. תא שמע, י"מ, 'הגר"א בעל שאגת אריה הפני יהושע וציון לנפש חיה', **כנסת מחקרים**: עיונים בספרות הרבנית בימי הביניים, ד: ארצות המזרח, ירושלים תש"ע, עמ' 283-296.

קריאת רשות:

1. אלבוים, י', **פתיחות והסתגרות**, ירושלים תש"ן, עמ' 19-24, 135-142
2. ברויאר, מ', **אוהלי תורה²**, ירושלים תשס"ד, עמ' 186-227.
3. גליק, ש', **אשנב לספרות התשובות**, ניו יורק וירושלים, תשע"ב
4. דימיטרובסקי, ח"ז, "על דרך הפלפול", **ספר היובל לכבוד ש' בארון**, בעריכת ש' ליברמן, א' היימן ניו יורק תשל"ה, חלק העברי, עמ' קיא-קפא
5. דעמביצער, ר' חיים, **כלילת יופי**, (דפוס צילום), ירושלים תשס"ה, דף מח-עז
6. זיו, אשר, **הרמ"א**, ניו יורק תשל"ב,
7. יצחקי, חנן, 'עיונים בפתחי תשובה', חיבור לשם קבלת תואר דוקטור, אוניברסיטת בר אילן, תשע"ד
8. כהנא, י"ז, **מחקרים בספרות התשובות**, ירושלים תשל"ג
9. כ"ץ, י', הלכה וקבלה, ירושלים תשמ"ד

10. הנ"ל, גוי של שבת, ירושלים תשמ"ד
11. מאירסון, יהושע, 'פרשנות הפני יהושע לתלמוד', חצי גיבורים יא [תשע"ט]
12. סופר, ר' יעקב חיים "בענין הלכה במחלוקות רבותינו הט"ז והש"ך", **ישורון** יז (תשס"ו), עמ' תקנא-תרנח.
13. רפל, ד', **הויכוח על הפלפול**, ירושלים תש"ם
14. Davis J., *Yom-Tov Lipman Heller*, Oxford 2005

Idem., "The Reception of the *Shulchan Aruch* and the Formation of *Ashkenazic* Jewish Identity," *AJS Review* 26: 2 (2002), pp. 251-276

Idem., "The cultural and intellectual history of Ashkenazic Jews, 1500-1750: a selective bibliography and essay", *Leo Baeck Institute Year Book* 38 (1993) pp. 343-390

Fram, E., *Ideals Face Reality, Jewish Law and Life in Poland 1550- 1655*, Cincinnati 1997